

**ҚОЗИИ ГУРГОНИЙ-
ШОИР ВА НАВИСАНДАИ
АРАБИЗАБОНИ ФОРСУ ТОҶИК**

**КОЗИ ГУРГОНИ –
АРАБОЯЗЫЧНЫЙ ПОЭТ И
ПИСАТЕЛЬ ПЕРСИДСКО-ТАДЖИКСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ**

**KOZY GURGONI - ARABIC-
SPEAKING POET AND WRITER OF
PERSIAN-TAJIK LITERATURE**

*Комилӣ Ҳикматишох Ҳомидиён, н.и.ф., дотсенти
кафедраи филологияи араби, МДТ “ДДХ ба номи
акад. Б. Гафуров” (Тоҷикистон, Хуҷанд)*

*Комили Хикматишох Хомидиён, к.ф.н., доцент
кафедры арабской филологии ГОУ «ХГУ имени
акад. Б. Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)*

*Komili Hikmatshoh Homidiyon, Associate
Professor of the department of Arabic philology,
SEI “Khujand State University named after acad.
B. Ghafurov” (Tajikistan, Khujand),
E-mail: komili1978@mail.ru*

Вожаҳои калидӣ: шоирони арабизабон, мадҳ, васф, адабиёти арабизабони форсу тоҷик, шоирону нависандагони эронитабор

Дар мақола, доир ба зиндагинома ва осори яке аз шоирон, нависандагон ва мунаққидони арабизабони форсу тоҷик, бо номи Қозии Гургонӣ маълумот дода шудааст. Аслан, дар мақолаи мазкур пажӯҳиши атрофи шахсияти адиб, замони зиндагонӣ, вазъи илму дониш дар сарзамине, ки адиб умр ба сар мебурд ва саҳми шоирону нависандагони эронитабор дар ташиаккули адабиёти арабизабони форсу тоҷик равона гардидааст. Ҳамчунин дар мақола, мувофиқ ба сарчашмаҳои дастаи аввал, дар бораи осори манзуму мансури Қозии Гургонӣ, ки яке аз суҳансанҷону суҳанварони машҳури асрҳои IX ва X дар ҳудуди Эрони Фарбӣ мебошад, маълумоти амиқ дода шудааст. Ҳамчунин бояд таъкид намуд, ки дар мақолаи мазкур абёте чанд аз ашъори арабии шоир оварда шуда, аз ҷониби муаллифи мақола тарҷума ва мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Дар ин сурудаҳо маъони илмомӯзиву донишпарварӣ ва худшиносиву худоғоҳӣ дида мешавад, ки он бори дигар нишон медиҳад, ки агарчи шоирони давраи мазкур осори худро бо забони арабӣ таълиф намудаанд, вале муҳтавои онҳо саришори мавзӯ ва мазмунини адабиёти форсӣ-тоҷикӣ мебошад. Инчунин дар мақола, доир ба саҳми шоирону нависандагони арабизабони эронитабори форсу тоҷик дар ташиаккули адабиёти араб ва арабизабони форсу тоҷик маълумот дода шудааст.

Ключевые слова: арабоязычные поэты, панегирика, описательные стихи, арабоязычная персидско-таджикская литература, поэты и писатели иранского происхождения

В статье предоставлена информация о биографии и творчестве одного из арабоязычных поэтов, писателей и критиков персидско-таджикской литературы – Кози Гургони. В целности данное изыскание направлено на установление личности поэта и эпохи его жизни, научного и образовательного поприща времени поэта и вклада поэтов иранского происхождения в формировании арабоязычной персидско-таджикской литературы. Также, на основе первоисточников, даны глубокие сведения о поэтических и прозаических произведениях Кози Гургони, считающегося довольно известным оратором и словесным литератором IX и X вв. на территории Западного Ирана. Следует отметить, что в статье приведены переведенные и проанализированные автором строки из стихотворений поэта на арабском языке. В поэтическом творчестве поэта наблюдаются патриотические мотивы, пронизанные самосознанием. Данный факт служит ещё одним доказательством того, что хотя поэты той эпохи сочиняли свои произведения на арабском языке, их содержание изобилует образами и тематикой, присущей персидско-таджикской литературе. Изыскание продолжает и дополняет актуальный вопрос о вкладе арабоязычных персидско-таджикских поэтов и писателей иранского происхождения в развитии арабской и арабоязычной персидско-таджикской литературы.

Key words: Arabic-speaking poets, panegyric, description genre, Arabic-speaking Persian-Tajik literature, poets and writers of Iranian origin

The article provides information about the biography and work of one of the Arabic-speaking poets, writers and critics of Persian-Tajik literature - Kozy Gurgoni. As a matter of fact, this article focuses on the personality of the writer, the epoch of his life, the scientific and educational field of time of the poet, and the contribution of Iranian-born poets to the formation of Persian-Tajik Arabic literature. Also, on the basis of primary sources a deep information about the poetic works of Qazi Gurgan, - one of the most famous orators of the 9th and 10th centuries in the territory of Western Iran is given in the article. It should be noted that several verses from the poet's poems have been translated and analyzed by the author

of the article. There are patriotic motifs permeated with self-consciousness in the poetry of the poet. This fact is another proof that, although the poets of this era wrote their works in Arabic, their content is replete with images and themes of Persian-Tajik literature. This research continues and complements the topical question of the contribution of Arabic-speaking Persian-Tajik poets and writers of Iranian origin to the development of Arabic-language Persian-Tajik literature.

Эронзамин, мувофиқи маълумоти сарчашмаҳои илмиву адабӣ ва таърихӣ ягона сарзаминест, ки дар миёни дигар манотиқи ҷаҳон, бо олимону донишмандон, шоирону нависандагон ва дигар намояндагони улуми мухталифи ҳар давра замон тафовут дорад. Абармардони ин сарзамин тавонистаанд, ки дар ҳар илму адаб ба қуллаҳои баланди илм бирасанд ва дар рушди адабиёти миллии худ ва ҷаҳон сахми босазое гузошта, ҳатто эътирофи ҷаҳониро касб намоянд. Онҳо тавассути офаридаҳои илмиву адабии миллии худ, ки аз қудрату шахомат ва фарҳангу тамаддуни аҷдодиашон сарчашма мегирад, аз рӯзҳои нахуст ба ҷаҳонӣ истеъдоди баланди ҳаллоқият ва соҳибмаърифатии худро нишон додаанд. Қобили зикр аст, ки дар рушду нумӯи ва парвариши ин қабил адибону донишмандон дар баробари хунару истеъдоди фитрӣ ва қареву идроки онҳо, ҳамчунин сахми хонадонҳои амирону вазирон ва шоҳони форсизабони эронитабор кам набуд. Чунки агар ба замони ҳукмронии хонадонҳои эронӣ аз қабилҳои Сомониён, Зиёриён, Бувайҳиён ва дигарон нигоҳ карда шавад, маълум мегардад, ки онҳо дар баробари машғулиятҳои сиёсӣ ҳамчунин дар эҳёи илму дониш сахим будаанд. Аз ин лиҳоз, фармонравоҳои хонадонҳои мазкурӣ эронӣ ағлаби масъулони сиёсӣ ва арбобони давлатии ҳукумати худро аз миёни адаибону шоирон ва нависандагону ҷаҳонсароён интихоб менамуданд, то дар ташаккули адаби аҷдодии худ дар ҷомаи арабӣ сахми худро гузошта бошанд. Аз ҷумлаи шахсиятҳои сиёсии ин давра метавон шоир, нависанда ва козию-ул-қузот Қозии Гургониро зикр намуд. Мувофиқи маълумоти сарчашмаҳои адабӣ-таърихӣ номи пурраи ин адиби фарзонаи тоҷик Абулҳасан Алӣ ибни Абдуазиз ибни Хусайн ибни Алӣ ибни Исмоил мебошад [10, с.6-179]. Аммо дар адабиёти тоҷик ва адаби араб бо номи Қозии Ҷурҷонӣ машҳур шудааст, ки вожаи “қозӣ” вазифаи хидмати ӯ буда, “ҷурҷонӣ” нисбат додани вай ба шаҳри куҳанбунёди Гургон мебошад. Инчунин бояд таъкид намуд, ки табдил ёфтани “Гургон”-и форсӣ-тоҷикӣ ба “Ҷурҷон”-и арабӣ, аз он лиҳоз мебошад, ки дар алифбои арабӣ ҳарфи “г” вучуд надошта ҳатман он ба ҳарфи “ҷ” табдил меёбад. Ҳамин тавр метавон гуфт, ки номи вай Алӣ буда, Абулҳасан кунӣ ва бо номи Қозии Гургонӣ дар адабиёт тоҷик ва Қозии Ҷурҷонӣ дар адабиёти араб ва арабизабони форсӣ тоҷик машҳур шудааст.

Доир ба санаи таваллуди Қозӣ дар сарчашмаҳо маълумоти мушаххасе ворид нашуда, танҳо онро аз соли вафоти вай, чанд сол умр дидани ӯ ва ё аз рӯи баъзе санаҳои таърихӣ замонааш тақрибан ҳисоб мекунам. Аз ҷумла, Ибни Халликон ривоят мекунад, ки Қозӣ соли 366х. баробар ба 977м. дар синни 76 солагӣ вафот кардааст ва аз ин рӯ вай тақрибан соли 290х. баробар ба 903м. таваллуд шудааст [1, с.1-325]. Аммо муаллифи “Муъҷам-ул-удабо” санаи вафоти Қозиро зулҳиҷаи соли 392х. баробар ба ноябри 1001м. зикр намудааст, ки он ба ҳақиқат наздиктар буда, метавон онро ба таври зерин чунин шарҳ дод:

Нахуст, Қозӣ ба иттифоқи ҳамаи сарчашмаҳо ҳангоми ҷавониаш, ки ба синни булуғ нарасида буд, тақрибан ҳангоми понздаҳсолагияш, ҳамроҳи бародараш бо номи Муҳаммад дар соли 337х. баробар ба 949м. аз шаҳри Гургон ба Нишопур сафар карда буд, ки онро дар зер ба таври муфассал шарҳ дода хоҳад шуд.

Сониян, бояд зикр намуд, ки бино ба маълумоти сарчашмаҳо Қозӣ баъди вазирӣ донишпарвари хонадони Бувайҳиён, Соҳиб ибни Аббод (326/936-385/995) вафот кардааст, зеро дар ин бора муаллифи “Ятимат-уд-дахр” чунин менависад: “Қозӣ замони зиндагии Соҳиб ва баъди вафоташ ҳам вазиваи қазои Гургонро ба душ дошт” [7, с.4-3]. Яъне Соҳиб ибни Аббод соли 385х. баробар ба 995м. вафот кард ва дар ин аём Қозӣ вазифаи кози-ул-қуззотро ба душ доштааст. Инчунин ховаршинос Брокелман дар китоби худ санаи мазкурро тасдиқ намуда, боқӣ ҳамаро хато меҳисабад [5, с.2-271]. Бинобар ин ду ривояти метавон чунин хулоса намуд, ки Қозӣ тақрибан соли 322х. баробар ба 934м. дар Гургон ба дунё омадааст.

Инчунин доир ба шахсияти волидайнӣ Қозӣ, замони қудратӣ ва айёми ҷавониаш маълумоти зиёде дар сарчашмаҳо зикр нагардидааст. Ағлабияти сарчашмаҳои адабиву таърихӣ дар бораи хонаводаи Қозӣ чунин меоваранд, ки вай бародаре бо номи Муҳаммад доштааст, ки ҳар ду дар соли 337х. баробар ба 949м. ҳамроҳ ба Нишопур омадаанд. Муаллифи “Муъҷам-ул-удабо” чунин зикр мекунад, ки бародари Қозӣ - Муҳаммад ном дошта, донандаи хуби илми фикҳ буда, кунияташ Абубакр буд [10, с.4-1896]. Ҳамчунин Ҳоким дар таърихномаи худ чунин меорад:

“Абулҳасан (яъне, Қозиро дар назар дорад Х.Х.) соли 337х. баробар ба 949м. хангоме, ки ба синни балоғат нарасида буд, хамроҳи бародараш-Абубакр ба Нишопур омад, дар ҳоле, ки бародараш фақеҳи мунозир буд. Онҳо ҳар ду ба касби илми ҳадис машғул буданд ва ҳамеша Абулҳасан пеш мерафт, то он ки дар ҷаҳон машҳур шуд” (ниг: 9, 14-15). Муҳаммад бародари Қозӣ баъди касби улуми замонааш пеш аз соли 360х. баробар ба 971м. дар Димишқ қозӣ таъйин гардида, то охири умр дар ин мансаб қору фаъолият намуда, сипас дар ҳамон ҷо вафот мекунад [2,с.442]. Ҳамчунин муаллифи “Таърихи Гургон” дар бораи писарамуи Қозӣ-Аҳмад ибни Муҳаммади Гургонӣ чунин менависад, ки вай аз Хучаймӣ, Табаронӣ ва дигарон ҳадис ривоят кардааст [2,с.122]. Аз рӯи ин ривоят чунин метавон талхис намуд, ки Қозӣ дар оилаи аҳли илм ва донишманду соҳибмаърифати Гургон таваллуд шуда, аз ҷазои илмии хонадон баҳраҳо бурдааст.

Чуноне қаблан зикр гардид, кунияти Қозӣ Абулҳасан буда, вале дар баъзе сарчашмаҳо ӯро бо кунияи Абуисҳок низ хитоб намудаанд. Аз ҷумла, яке аз донишмандони муосири Қозӣ бо номи Абуқосими Утруш дар номае, ки онро барои Қозӣ навишта буд, илму дониши ӯро мадҳ гуфта, дар яке аз абёташ Қозиро бо Абуисҳок хитоб намуда, чунин менависад:

مجدُّ لو أن رسول الله شاهدهُ لقال: إيه أبا إسحاق للفتن [9,с.15]

(Яъне: Бузургие, ки дар ҳақиқат агар Паёмбар (с) онро медиданд, бе шубҳа чунин мегуфтанд: Эй Абуисҳок барои ҷаззобият онро тулонӣ кун).

Дар ҳақиқат бо чунин куния зикр шудани Қозиро дар эҷодиёти ҳуди ӯ низ метавон пайдо намуд. Аз ҷумла Қозӣ дар яке аз абёташ дар бораи мусибатҳои зиндагӣ ва мушкилиҳои замона шикоят намуда, чунин мегӯяд:

إذا قلتُ: لم تَبْلُغِ السَّنَ مَبْلَغًا وَعَظَمْتُ بِطِفْلِ صَارَ قَبْلِي إِلَى التَّرَابِ [9,с.15]

(Яъне: Чун бигӯям, ки сину соли ман ба замони пири нарасидааст, вале бо он тифле, ки пеш аз ман ба хок рафт панд дода мешавам).

Аз ин байти шоир маълум мегардад, ки вай писаре бо номи Исҳок доштааст, ки дар аёми тифлӣ вафот кардааст ва аз ин лиҳоз дар баъзе сарчашмаҳо ӯро бо Абуисҳок низ хитоб намудаанд.

Доир ба зодгоҳи Қозӣ метавон чунин зикр намуд, ки вай ба иттифоқи ҳамаи сарчашмаҳо дар Гургон ба дунё омадааст, зеро ба ин шаҳр нисбат додани ӯ, ин худ аз боризтарин далели гургонӣ будани шоир мебошад. Ҳамчунин Саолибӣ, ки яке аз муосирони Қозӣ мебошад ҳангоми зикр намудани шарҳи ҳоли вай чунин менависад: “حسنه جرجان، وفرد الزمان” (Яъне: Вай некуи Гургон ва яқтои замон аст) [7,с.4-3]. Далели дигари гургонӣ будани Қозӣ, ин худ овардани тобути вай аз шаҳри Рай ба зодгоҳаш-шаҳри Гургон мебошад [10,с.1797].

Чуноне зикр шуд, дар бораи волидайн ва хонадони Қозӣ дар сарчашмаҳо ахбори зиёде зикр нашудааст. Дар ин масъала метавон ба ду нукта ишора намуд. Нахуст бояд таъкид намуд, ки Қозӣ ҳангоми ҷавонӣ аз падару модар ятим мондааст, зеро замоне ки хамроҳи бародараш ба Нишопур омада буд, бисёр ҷавон буд, ки қаблан ишора гардид. Яъне замоне бародари Қозӣ барои касби илм озими Нишопур гардид, ба хоҳири набудани мураббӣ ё худ парастор бародари кучакашро хамроҳ гирифта ба шаҳри мазкур бурдааст [3,с.25].

Нуктаи сонӣ, ишораест ба соҳибмаърифат ва аз аҳли илму адаб будани волидони ва хонаводаи Қозӣ мебошад, зеро шахсияти ҳуди Абулҳасан Қозӣ-қозии Рай ва Гургон, бародараш-Абубакр Муҳаммад-қозии Димишқ ва писарамуяш-Аҳмад ибни Муҳаммад-муҳаддис мисоли боризӣ ин гуфтаҳо мебошад.

Дар бораи нахустин устодони Қозӣ ва дар назди ки ба омӯхтани илму дониш оғоз намудааст, дар сарчашмаҳо маълумоте зикр нашудааст. Аммо, инро аз ҳикояи сафари Қозӣ хамроҳи бародараш барои касби илм ба Нишопур метавон истинбот намуд. Чунки замоне, Қозӣ ба Нишопур рафт кайҳо ба омӯзиши улуми тафсиру ҳадис ва фикҳ оғоз карда буд. Аз ин маълум мешавад, ки вай улуми аввалияро дар зодгоҳаш Гургон дар назди падараш ва ё яке аз донишмандони онҷо касб намудааст.

Сипас, мувофиқи маълумоти баъзе маъхазҳо, Қозӣ ҳангоми навҷавонӣ барои таҳсил ва касби илму дониш ба кишварҳои чун Ироқ, Шом ва ғайра сафар карда, илмҳои замонашро азхуд намуда, сипас ба зодгоҳаш баргаштааст [3,с.26].

Бояд хотирнишон намуд, ки Қозӣ баъди касби илму дониш дар гӯшаву канори паҳновари хилофат ба ватан баргашт. Миёни ӯ ва вазир Соҳиб ибни Аббод дӯстиву муҳаббат ва рафту омад вучуд дошт ва миёни онҳо назму насри зиёде радду бадал мешуд. Дар сарчашмаҳо омадааст, ки онҳо илму дониш ва ҳунару истеъдоди ҳамдигарро мадҳу ситоиш менамудаанд. Аз ҷумла, Қозӣ дар яке аз абёти хеш Соҳибро мадҳ гуфта, чунин мегӯяд:

سبقت بأفراد المعاني و ألفت
خواتم الألفاظ بعد شراها
فإن نحن حاولنا اختراع بديعة
حصلنا علي مسروقاتها ومعادها- [8,с.4-17]

(Яъне: Дар маъниҳои фариду ягона аз ҳама пеш гузаштӣ ва хотираҳои ту калимаҳои парокандаро ба ҳам овард.

Дар ҳақиқат агар мо хоҳем, ки сухани зебо бигӯем, пас бешак онро аз гуфтаҳои ту хоҳем дуздид).

Мувофиқи маълумоти сарчашмаҳо Соҳиб ибни Аббод вазифаи қозигии шаҳри Гургонро ба Қозӣ додааст. Сипас, Қозӣ дар ин вазифа чандин сол фаъолият намуда, боз бо фармони Соҳиб ибни Аббод аз вазифаи қозигии Гургон сабуқдуш шуда, қози-ул-қуззоти шаҳри Рай интиҳоб гардидааст.

Қозӣ дар баробари иштиғол ба умури сиёсӣ ҳеҷ гоҳ аз мутолиа ва таълифи китоб даст намекашид. Ба ақидаи ӯ беҳтарин дӯсту рафиқ ва ҳамнишин китоб аст, ки бе он инсон лаззати ҳаёт ва ҳастиро дарк нахоҳад кард. Дар ин бора худи вай дар абёте аз эҷодиёти худ чунин мегӯяд:

ما تَطَعَمْتُ لذة العيش حتي صرْتُ للبيتِ والكتابِ جليسا
ليس شبيهُ أَعَزَّ عِنْدِي مِنَ الْعِلْمِ فَلَمْ أَبْتَغِي سِوَاهُ أُنَيْسًا؟
إنما الذِّلُّ فِي مُخَالَطَةِ النَّاسِ فَدَعَّوْهُمْ وَعَشَّ عَزِيزًا رَأِيْسًا [10,с.14,с.20-21]

(Яъне: То он замоне, ки дар хона нанишаста, бо китоб ҳамнишин нашудам, лаззати зиндагиро начашидам.

Барои ман аз илм дида чизи азизтаре нест, пас бинобар ин ғайр аз он ҳамнишини дигареро намехоҳам.

Дар ҳақиқат зиллату хорӣ дар омехтан бо мардум аст, пас аз ин рӯ онҳоро як сӯ гузору азизу муътабар зиндагӣ кун).

Аз Қозӣ ашъори зиёде боқӣ мондааст, ки дар анвои гуногуни шеърӣ ба мисли мадҳия, марсия, ғазал, васфия, зухдия, ҳамрия, шиквоия ва ғайраҳо дар мавзӯҳои тавсифи шеър, шутур, узрҳои аз раъият, панду насиҳат, фавоиди илм, дӯстиву бародарӣ, ҳамнишинии некон, эҳтироми бузургону донишмандон ва ғайра суруда шудааст. Бояд таъкид намуд, ки “Девони Қозии Гургонӣ” дар замони зиндагии шоир мураттаб шудааст, вале бо сабабҳои номаълум то замони мо комилан омада нарасидааст. Аз ин лиҳоз, донишманд ва муҳаққиқи араб Иброҳим Солеҳ он ашъори парокандаи шоирро аз ҳамаи сарчашмаҳо ҷамовари намуда, соли 1424х. баробар ба 2003м. дар Димишк ба нашр расонидааст.

Қозӣ, дар баробари сурудани шеър, инчунин нависандаи бомаҳорат буд, ки дар адабиёти арабизабони форсу тоҷик, ҳамчун устои наср шинохта шудааст. Вай дар улуми мухталифи замонаш китобҳои зиёде таълиф намудааст. Аз ҷумла ӯ дар насабшиносӣ китобе бо номи “ал-Ансоб”, дар тафсири Қуръон “Тафсир-ул-қуръон-ил-мачид”, дар таърих “Таҳзиб-ут-таърих” ва “ар-Руасоу ва-л-чиллату”, дар шарҳнависӣ “Шарҳ-уд-дивон-ил-Мутанаббӣ”, дар нақди адабӣ “ал-Висотату байн-ал-Мутанаббӣ ва хусумихӣ”, дар масоили фикҳӣ “ал-Вақолату” ва расоилаш дар китобе мудавван бо номи “Расоилуҳу”, таълиф намудааст.

Аз муҳимтарин китобҳои таълифнамудаи ӯ, “ал-Висотату байн-ал-Мутанаббӣ ва хусумихӣ” ба ҳисоб меравад, ки сабаби таълифи он чунин аст. Замоне Соҳиб ибни Аббод дар интиқоди шеъри шоири машҳури араб ал-Мутанаббӣ китоби “Кашф-ул-масовӣ ан шеъри-л-Мутанаббӣ”-ро таълиф кард, Қозӣ ҷавобан ба ӯ китоби “ал-Висотату байн-ал-Мутанаббӣ ва хусумихӣ”-ро навишт. Дар ин китоб, усули истифодаи санъатҳои бадеъ ва тариқи истифодаи алфозу калимот дар назму насри арабӣ, навишта шудааст. Китоби мазкур аз аввалин асарҳои маҳсуб мешавад, ки дар нақди адабӣ таълиф гардида, чун нахустин сарчашмаҳои шинохти шеър дар адабиёти араб ва арабизабони форсу тоҷик маҳсуб мешавад. Бино ба маълумоти Брокелман, китоби мазкур соли 1336х. баробар ба 1917м. дар (صيدا) Сайдо ба ҷоп расидааст [5,с.2-271]. Аммо, осори манзуми Қозӣ дар баробари “Девон”-ӯ, инчунин дар сарчашмаҳои дастаи аввали нахустин тазкираҳои арабӣ аз қабиле “Ятимат-уд-дахр” [4,с.3-29], “Муъҷам-ул-удабо” [14,с.12-45] ва дигар маъхазҳои адабиву таърихӣ зикр гардидаанд.

Қозӣ, чуноне ки қаблан зикр гардид, нахуст дар шаҳри Гургон ва сипас дар Рай вазифаи қози-ул-қуззотро бар душ дошт. Вай дар ин вазифа то дами охир фаъолият намуд, то он замоне, ки марг ӯро аз ин мансаб ҷудо намуд. Ҳамин тавр шоири сухансанҷу нуқтадон ва мунаққиди эронитабори арабизабони форсу тоҷик 24 зулҳиҷаи соли 392х. баробар ба 14 ноябри соли 1001м. вафот кардааст. Мувофиқи ахбори сарчашмаҳо, маълум гардид, ки осори боқимондаи Қозиро на танҳо шеър, балки наср низ фаро мегирад. Валекин бояд таъкид намуд, ки осори

илмиву адабии Қозӣ то кунун ба таври чудогона аз чашмандози адабиётшиносии муосир мавриди таҳқиқу баррасии алоҳида қарор нагирифта, муҳаққиқони худро интизор мебошанд.

Ҳамин тарик, Қозии Гургонӣ чун дигар донишмандони илму адаби арабизабони эронитабор дар ташаккул ва таҳаввули адабиёти араб ва арабизабони форсу тоҷик нақши муассир гузоштааст. Месазад, таъкид намуд, ки ҳарчанд осори илмиву адабии Қозӣ ба забони арабӣ таълиф гардидаанд, аммо сар то сари он таҷассумгари фарҳангу тамаддуни пурғановати қадимаи миллии эронӣ-тоҷикӣ ба ҳисоб меравад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Ибни Халликон, Абулаббос Шамсуддин Аҳмад ибни Муҳаммад. Вафаёт-ул-аъён ва анбоу абнои-з-замон. ҷ.1-8. Ҳаққақаху Ихсон Аббос. – Байрут: Дору-с-содир, 1414/1994.
2. Ибни Саҳмӣ, Абулқосим Ҳамза ибни Юсуф ибни Иброҳим. Тариху Чурҷон (маърифату уламои Чурҷон). – Ҳинд: Ҳайдаробод Дакан, 1349/1950.
3. Аҳмад, Дуктур Аҳмад Бадавӣ. ал-Қозӣ ал-Чурҷонӣ. – ал-Қоҳира: Дор-ул-маъориф, 1255х. 120с.
4. Ол Ёсин, аш-Шайх Муҳаммад Ҳасан. Девон-ус-Соҳиб ибну Аббод. – Қум: 1412ш/қ. 336с.
5. Брукелмон, Корл. Тарих-ул-адаб-ил-араб. Наққалаху ила-л-арабияти Абдулҳалим ан-Наҷҷор. 5-сату аҷзоу. – ал-Қоҳирату: 1965.
6. Баҳманёр, Аҳмад. Соҳиб ибни Аббод шарҳи аҳвол ва осор. – Техрон: Интишори донишгоҳи Техрон, 1383х. 260с.
7. ас-Саъолибӣ, Абдулмалик. Ятимат-уд-дахр фӣ маҳосини аҳли-л-аср. 7-ату аҷзоу. Таҳқиқу Муфид Муҳаммад. Дор-ул-кутуб-ил-илмия, 2000.
8. ас-Саъолибӣ, Абдулмалик. Ятимат-уд-дахр фӣ маҳосини аҳли-л-аср. Ҷузъу 3-4. Дор-ул-кутуб-ил-муҳмилияти. 464с.
9. ал-Чурҷонӣ, Алӣ ибни Абдулазиз. Дивон-ул-Қозӣ ал-Чурҷонӣ. Ашрафа алайҳи ва рочаъаху Иброҳим Солиҳ, чамъу ва таҳқиқу диросати Самӣх Иброҳим Солиҳ. – Димашк: Дор-ул-башоир, 1424/2003. 168с.
10. ал-Ҳамавӣ, Ёқут Шаҳобуддин. Муъҷам-ул-удабо. 20-уна аҷзоу. ат-Таъбаъату-с-солияту. – Байрут: Дор-ул-фикр, 1400/1980.
11. Шамсуддин, Иброҳим. Дивон-ус-Соҳиб ибну Аббод шарҳу ва забтуху. – Байрут: Лубнон, 1422/2001. 247с.

REFERENCES:

1. Ibn Khallikan, Abu al-Abbas Shams al-Din Ahmad bin Muhammad. Notable Deaths and News of the Sons of Time. C.1-8. Edited by Ihsan Abbas. - Beirut: Dar Sader, 1414/1994.
2. Ibn Sahmi, Abu al-Qasim Hamza bin Yusuf bin Ibrahim. History of Jurjani (Knowledge of Jurjani Scholars) - India, Hyderabad Deccan, 1349 AH-1950 AD.
3. Ahmad, Dr. Ahmad Badawi. Jurjani Judge. Cairo, Dar al-Maarif. 120 p.
4. Al-Yassin, Sheikh Muhammad Hassan. Court of Sahib bin Abbad. Qom, 1412 st. 336 p.
5. Brockelmann, Carl. History of Arabic Literature. Translated into Arabic by Abdul Halim Al-Najjar. 5 parts. Cairo, 1965.
6. Bahmanyar, Ahmad. The Owner of Ibn Abbad Explaining the Conditions and Effects. Tehran, Tehran Danish Publications. 1383. 260 p.
7. Al-Thaalabi Al-Nisaburi. An Orphan of Eternity in the Virtues of the People of the Age. 7 parts. Investigated by Mufeed Muhammad. Scientific books house. 2000.
8. Al-Thaalabi Al-Nisaburi. The Completion of Time in the Virtues of the People of the Age. C 3-4, Dar Al-Kutub Al-Mahlamiyah. 464.
9. Al-Jurjani, Ali bin Abdulaziz. Court of Judge Al-Jurjani. It was supervised and reviewed by Ibrahim Salih, collected, investigated and studied by Samih Ibrahim Salih. - Damascus: Dar Al-Bashair, 1424 AH-2003 AD.
10. Fever, Yaqut Shihab al-Din. Writers' Dictionary. 20 parts. Third edition. Beirut, Dar Al-Fikr, 1980-1400 BC.
11. Shams Al-Din Ibrahim. Diwan Sahib bin Abbad explained and controlled. Beirut, Lebanon 1422/2001 AD. 247 p.